

BOPRONKÖRNYÉKI ERDŐK

A
Tanulmányi
Erdőgazdaság
parkerdői
1972

OEE Könyvtár

Áll. Ell. 2024

SOPRONKÖRNYÉKI ERDŐK

A
TANULMÁNYI ÁLLAMI ERDŐGAZDASÁG
PARKERDŐI

Országos Erdészeti Egyesület
1972.
Wagner Károly Erdészeti Szakkönyvtár

Leltári szám:

2674/L2024.

Csoport szám:

IV

Raktári jelzet:

20/0

A kiadmány
DR. CSAPODY ISTVÁN, JUHÁSZ MIKLÓS
és
DR. MOLLAY JÁNOSNÉ
munkája

A fényképfelvételeket JUHÁSZ MIKLÓS
az ábrákat SZÁSZ GYÖRGY készítette.

Felelős kiadó: Bognár Antal igazgató

S.Szolg.ISZ.Soksz.139/72 A/6 alakban 3000 pl.

Bevezető

Az erdők egészségre jótékony hatását, pihenésre és üdülésre való alkalmasságát és szépségének megejtő varázsát (mai összefoglaló néven közjóléti szerepét) a soproniak már régen felismerték. Erről tanuskodnak az Alpok keleti nyulványainak várost körülölelő legismertebb pontjai mint a BRAUN NÁNDOR szappanfőzőmesternek - a hegyvidéki erdők feltárását elsőnek kezdeményező soproni polgárnak - emlékét őrző Nándormagaslat Sopronbánfalván; a Daloshegy, amelyen a munkásdalárdák adtak rendszeresen találkozt, majd 1863 júniusában nagyméretű dalosversenyt; a Károlymagaslat (helytelenül Károlyvár), amelyet a lelkes természetbarátról, ROMWALTER KÁROLY nyomdászmesterről, a turistáskodás szervezőjéről és népszerűsítőjéről neveztek el tisztelői; az egykori Muck-kilátó, melyet a Dunántúli Turista Egyesület emelt a Nyiresen a parkerdő gondolat első ténylegesen soproni megtestesítőjének, MUCK ANDRÁS erdőmesternek emlékére; a JÁNY FERENC turistaegyesületi alapítótag nevét őrző Ferenc-forrás (1903); a híres utikalauzok szerzőjének

THIERRING GUSZTÁV-nak nevét viselő Thierring-ut vagy egykor, a mai Fenyves-szálló helyén álló Hatvanház, amely a 30-as években Sopronban már tömegmozgalommá vált turistálkodás kiemelkedő egyéniségének, a Dunántuli Turista Egyesület elnökének, HATVAN FERENC-nek nevét vette fel. Ez az egyesület, a 19. sz. derekán megalakult Soproni Városszépítő Egyesülettel és a mintegy 8000 kh. erdőn gazdálkodó Sopron várossal együttesen annak a közös célnak az érdekében mozgósította anyagi s legjobb szellemi erőit, hogy az erdő necsak díszje legyen a műemlék-városnak, hanem gond-üzője is mindazoknak, akik falai közül kirajzva erdős tájain pihenni vágnak.

Ennek az immár évszázados törekvésnek volt köszönhető, hogy amit ma sopronkörnyéki erdők alatt ismertetünk, abban 1932-ben már jelentős idegenforgalom zajlott (évi 82.000 fő), a jelzett turistautak 300 km-t tettek ki, a Várhelyen (1885, 1909, 1929), a Károlymagaslaton (1876, 1902, 1936) és a Tómalom feletti Kecskehegyen (1930 körül) kilátók álltak, a Vashegyen (1909) és a Bécsidombon gloriett épült, az Asztalfő, Várhely, Ferencforrás védkunyhókkal népesült be, a Fertő fürdőtelepén (1908) a vízi sport kedvelői vertek tábort, a Daloshegy oldalán szánkó- és ,

sipályák (1929) szolgálták a sportolókat. Az 1940-es években 11 kilátó, illetve gloriette állt a városkörnyéki erdőkben.

Sajnos, e korai parkerdő-létesítmények legnagyobb része a második világháború pusztításának esett áldozatul, s a karbantartás teljes hiánya miatt a várostól az állam tulajdonába került, s 1953 óta a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság kezelésében lévő erdők városközeli részei sem tudtak üdülőhelyi rendeltetésüknek megfelelni. Csak fokozatosan indulhatott meg részben az elpusztult létesítmények (kilátók, jeltáblák, padok, stb.) helyreállítása, ill. pótlása, részben új parkerdei létesítmények (esőbeállók, kulcsos házak, szalonnasütők, stb.) elhelyezése.

A város lakosságának növekedése, még inkább az idegenforgalom ugrásszerű fejlődése és a környezet fokozott védelmének világszerte követelőzően fellépő igénye készítette a Tanulmányi Erdőgazdaságot is arra, hogy a történelmi hagyományokon haladva, modern parkerdőt rendezzen be. A hivatalos szervek, elsősorban a főhatóság megértő támogatása révén erre 1970-ben meg is nyílt a mód, s ma a parkerdőnek nyilvánított erdőterület (8696) 1972 MÉM. sz. alatt jóváhagyva 3245 hat-t tesz ki.

Ez a parkerdőterület magában foglalja első-
sorban a várostól nyugati és délnyugati irányban
elterülő hegyvidéki erdők 2673 ha-nyi darabját
(Sopron és Ágfalva községhatároiban), továbbá
a Fertőmelléki dombsor Dudlesz-Szárhalmi erde-
jéből 317 ha-t (Sopron és Fertőrákos község-
határoiban), végül Balf, Fertőboz, Hidegség és
Nagycenk területén 255 ha. területet.

Az erdeinkben szaporodó forrásfoglalások,
padok, magyarázó- és szemléltető táblák, esőbe-
álló, szalonnasütőhelyek, kempingek, kilátók
játszóterek és tornapályák könnyen meggyőzhetik
pihenést, üdülést, kikapcsolódást, a turistáskodás
örömeit kereső, virágot-, gombát szedő vendége-
inket, hogy a parkerdő nem mulandó álom, hanem
izmosodó valóság. Erről kívánjuk tájékoztatni ol-
vasóinkat ebben a kiadványban.

7. Hegyvidéki erdő

a. Általános jellemzés

A város egyik fő vonzó ereje, hogy déli - délnyugati irányban a sétáló 20-25 perc alatt fasorokkal és terekkel tarkított utvonalon zöldbe jut, erdőt ér. Aki pedig gépjárművet vesz igénybe, a Lővér-körut fenyves-szegélyezte szalagján érheti el további sétáinak kiindulópontját.

Tájképileg ez a hegyvidék a környék legváltozatosabb tája: a 398 m Károlymagaslat 23 m magas kilátótornyából, vagy a 483 m magas csucson álló Várhely tornyából a zöld különböző árnyalataiban tárulnak ki a Soproni hegység alakulatai; távolban a Rozália és a Pupos világ (Bucklige Welt) opálos kékjét az időnként felcsillogó Rax (2006) és Schneeberg (2075) hósapkás csucsai koronázzák. De innen nyílik a legszebb kilátás a többi égtáj felé is: keletre a Harkai-kup mögött már a Kis Alföld síkja terpeszkedik, északkeletre a Szárhalmi-erdő dombsora mögött a Fertő tükre csillog, nyugati irányban pedig, - ahol a hegyek utolsó hullámai csendesülnek - a Bécsi-medence nyit kaput a híres soproni szélnek,

Az egész hegrendszer kristályospala-őskőzetből, elsősorban gneiszből és csillámból áll és a mintegy 260-300 km-re nyugatra eső Hohe Tauern 3000 m-es hegyóriásaihoz hasonló. Legszebb megnyilvánulásai e kőzetnek a parkerdő területén a várasi, deákkuti, bánfalvi felhagyott kőfejtők.

A terület éghajlatára a magas hegyek közelsége révén kiegyensúlyozott, részben szubalpin vonások jellemzők. Ez évi 700-750 mm csapadékmennyiségben (Asztalfőn 900 mm körül) és $8,6^{\circ}\text{C}$ középhőmérsékletben nyilvánul meg. A nyár mérsékeltlen meleg, a tél pedig nem zord a havas napok és a néha vastagabb hótakaró értékei ellenére sem. Ez az ország legkevésbé szélsőséges éghajlatú vidéke, ahol a kellemes, hosszantartó, száraz ősz (vénamezők nyara) még kirándulásra csábít.

Erdőségei mérsékelt közép-európai lomboserdők, első helyen gyertyánostölgyesek, leromlott helyeken mészkérülő tölgyesek, távolabb bükkösök, amelyekbe 100 esztendeje erősebben elegyítik az erdei-, vörös-, luc- és jegenyefenyőt.

Különösen a lucfenyőnek kupos, magasba emelkedő, tüleveles koronája vált a táj jelképévé:

óriás példányai a brennbergi autóspihenő környékén, a Várhelyen és a Thierring-ut mentén a közeli Alpok hangulatát idézi. A jegenyefenyő leg szebb hazai állományai a Várhelyen találhatók, míg a vörösfenyő kimagaslóan szép példányai a Dalos-hegy alján magasodnak a szelidgesztenyék lomb-sátora fölé. Az erdeifenyőnek testvérfajával, a sokkal alárendeltebb szerepet játszó feketefenyő-vel együtt a múlt század 70-es éveitől kezdve jutott szerephez eredetileg lomboserdős tájunk fenyesítése során.

Növényföldrajzilag ez a keletalpesi flóratáj (Noricum), amelynek szimbólumává vált a Lővérek-hez övszerűen csatlakozó őshonos szelidgesztenye (Castanea sativa), a kékesfekete boggyóju áfonya (Vaccinium myrtillus), árnyas erdők mélyén az erdei ciklámen (Cyclamen purpurascens) és a nyár utolsó, ősszel is lilán lángoló ajándéka, a csarab (Calluna vulgaris).

Fentiekkel röviden jellemzett hegyvidéki tájból a parkerdőhöz 2673 ha. tartozik, melyet a Turis-takemping - Katonai lőtér - Kecsepatak - Ká-nyaszurdok - Kisfüzes - Nagyfüzes - Nyires - Kövesárok - Brennbergi út - Erdei iskola - Sopronbánfalva megjelöléssel körülhatárolt terület alkot (V.ö. 1.sz. térképvázlatot!).

Az üdülést, pihenést szolgáló erdők természetesen nehezen körülhatárolhatók, hiszen ugyanaz a terület legtöbbször egyszerre szolgálja az üdülést, természet- és egészségvédelmet, a turisztikát és kikapcsolódást. Mégis különbséget kell tennünk célja és rendeltetés szerint üdülőerdő és sétaerdő között.

Az üdülőerdő fogalmi körébe az Állami Szanatórium és a Gyermekek Szivszanatórium közvetlen környékét, továbbá a SZOT üdülők és szállodák, kempingek övezetét vonjuk.

Ezeknek az erdőknek elsőrendű feladata a város természetes zöld övezetét biztosítani, a város korom-, füst-, por-, gáz- és egyéb szennyeződését megszüntetni, a zajártalmat csökkenteni és a betegek, ill. üdülni vágyók felfrissülését kulturált körülmények között lehetővé tenni.

Hogy a szennyeződés- és zajártalom elleni védelem milyen jelentőségű, arra vonatkozóan már az 1972. évben az Erdőgazdaság a Győr-Sopron Megyei KÖJÁL Kémiai és Zajvédelmi Műszaki Osztályával sorozatméréseket végzett különböző szerkezetű állományokban, melyeknek eredményei rövidesen közlésre kerülnek. Azt azonban már a rész-eredményekből is megállapíthatjuk, hogy a parkerdő

egyres tisztának vélt területei meglepően jobban szennyezettek, mint eddig gondoltuk.

A sétaerdő a várost peremhelyzetűen övező üdülőerdőn túl terjed, s a távolabbi, nagyobb kiterjedésű parkerdőt jelenti. Ezt elsősorban – akár egyénileg, családosan vagy csoporttal – a turisták, hosszabb kirándulásokat igénylő lakosok, vagy vendégek látogatják: rendeltetése az ember nagyobb mozgásigényének kielégítése és a természet szépségeiben való elmélyült gyönyörködés. A sétaerdő további három körzetre bontható:

a./ az első körzet az üdülőerdő határán 15–20 perces gyalogturával elérhető sétahelyek körzete,

b./ a második körzet a 21–45 percnyi gyalogturával megközelíthető kirándulási célokat foglalja magában,

c./ a harmadik körzet 45 percnél tovább tartó, már turának beillő járást igényel.

Mind az üdülőerdő, mind a sétaerdő (három körzettel) közös szóval parkerdő jelentőségét alátámasztja, hogy statisztikai adatszolgáltatásaink szerint jelenleg Sopronban évi 300.000 fős belső (hazai) forgalommal, távlatilag, a negyedik 5 éves

terv végére összesen 1 milliós évi forgalommal kell számolnunk. Az Idegenforgalmi Hivatal adatai szerint 1971-ben a Károlymagaslatot 150.000 fő látogatta, a Szanatóriumban az évi 6650 főből 700 rendszeresen sétál és erdei tornapályánkon gyakorol, a SZOT üdülőkben beutaltak száma pedig évi 12.000 fő. Az autós forgalom növekedésével autós-kempingeink is megtelnek, a brennbergi létesítménynek már eddig is népszerűsége van.

A parkerdei létesítmények látogatottságának és kihasználtságának bizonyítékaul szolgálnak 1972. évi forgalomszámlálási adataink. Két pihenőnap (vasárnap), ill. két hétköznapi forgalmi adatai mutatják, hogy az erdő melyik övezete milyen mértékben látogatott, milyen látogatási csúcsokra kell számítaniunk és egyes körzeteket ennek megfelelően berendezésekkel ellátnunk. A forgalomszámlálás mellett közel 2000 sétálót, ill. turázót is megkérdeztünk speciális kérdőívünk alapján, és ezek a válaszok - bizonyos mértékig - választ adnak, segítséget nyújtanak további tervezéseinkhez.

Tájékoztatásul álljon itt egy augusztusi szombat (munkanap) - vasárnap forgalomszámlálási adatainak összesítése:

Kirándulók

	gyalogosan	személygk-val, motor- kpárral	autó- busszal	kirándulók összesen
Szombat	3410	2857	1233	7500
Vasárnap	5286	4051	4072	13409

Mi az tehát, amit a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság parkerdeje 1972-től kezdve közjóléti vonatkozásban nyújtani tud? A kérdésre a következő fejezetek adnak választ.

1851

/1866/

b. Parkerdei létesítmények

Az elmúlt időkben a város déli erdeibe vezető turistajelzések központja a Május 1. tér volt. Ma a kiindulópont a Fenyves Szálló előtti autóbusz-végállomás, ahol öreg fa stilizált leveleiként ható utjelzőtáblák irányítják a sétálókát és kirándulókat a kedvük szerinti cél felé.

Az innen szétfutó utvonalak elvezetnek a békatói Campinghez, a gyermekjátszótérhez, a tornaösvényhez, a tanösvényhez, a kilátókhoz, a forrásokhoz, stb. Különösen három eddig szokatlan utjelzés tűnik fel: az egyik az erdei tornapályát, másik az erdei tanösvényt, harmadik az erdei gyermekjátszórétet jelzi.

Erdei tornapálya

Amikor 1970-ben az ország első erdei tornaösvénye felavatásra került, sokan kétkedve fogadták és a befektetett energiát, illetve ráfordított költségeket feleslegesnek, hiábavalónak találták. Mint minden újnak, ennek az ügynek is voltak lelkes pártolói és ellenzői. Ma már elmondhatjuk,

hogy az Erdőgazdaság kezdeményezése helyes volt. Ezt igazolják az ország különböző pontjain gombamódra szaporodó újabb erdei tornaösvények.

Az erdei tornapálya (tornaösvény) 2 km hosszú és a Fenyves Szálló, az Állami Szanatórium, illetve a Hegyvidéki Erdészet közvetlen közeléből indul. (V.ö. 2.sz. térképvázlat!). A pályán 100 méterenként egy-egy, összesen 20 állomás ad lehetőséget, hogy az elkényelmesedett életben lelassult vérkeringés ismét megfelelő ütemben dolgozhasson és a friss vér eljusson az emberi test minden részébe.

Az állomások helyét táblák jelzik. A táblán a gyakorlatokra vonatkozó előírások és ajánlások írásban és vonalas ábrákon mutatják be a teendőket. A tornagyakorlatok felépítése olyan, hogy fokozatos terhelés után a pálya felén éri el a csúcspontot. Nagyon lényeges az ösvény kezdetén, felénél és végén a pulzusszámlálás (órával csuklónkon az érlökések számának megállapítása), a gyakorlatok hatásának ellenőrzésére. A tornagyakorlatok rendszeres végzése esetén ugyanis ezekből a pulzusszámlálásokból fontos következtetéseket vonhatunk le. Így pl. amennyiben az edzés végén, a pihenési időközben mért érlökések száma

hamar csökken, ekkor erőnlétünkben máris javulást értünk el. Ha a pulzusszám lassan áll csak helyre, akkor az edzés iramát csökkentenünk kell.

Az érlökések száma és változása természetesen a kor függvénye is. A kor és a gyakorlottság, egészségi állapot jut kifejezésre a táblákon feltüntetett kategóriákban. Első kategória, amelyet A-betűvel jelöltünk, az egészséges, gyakorlott tornászoknak való. A B-kategória azoké, akik gyakorlatlanok, illetve még serdülők. A C-kategória gyakorlatait az öregek, gyengék, betegek és gyerekek végezhetik. Néhány állomáson egyszerű tornaeszközöket talál a sétáló, ezeket a táblákon ajánlott módon kell használni.

A tornaösvény előnye testmozgás révén a fáradtság tüneteinek a szervezetből való kiküszöbölése, s e mellett a jó levegőn és csendben, tehát erdei környezetben a teljes kikapcsolódás biztosítása.

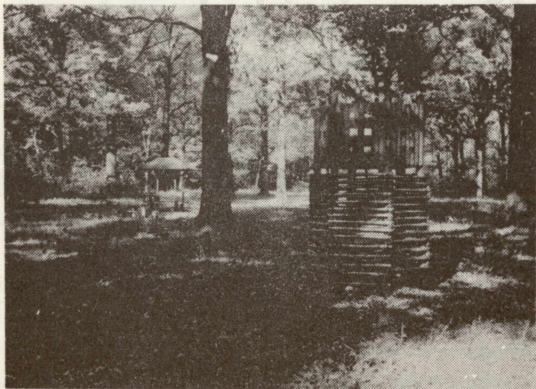
A téli hóban is kitaposott tornaösvény arról tanuskodik, hogy az ország első ilyen jellegű parkerdei létesítménye kedvelt és használt berendezés, mely hatékonyan járul hozzá az urbanizáció káros hatásai elleni védekezés során egészségünk megóvásához.

Tanösvény

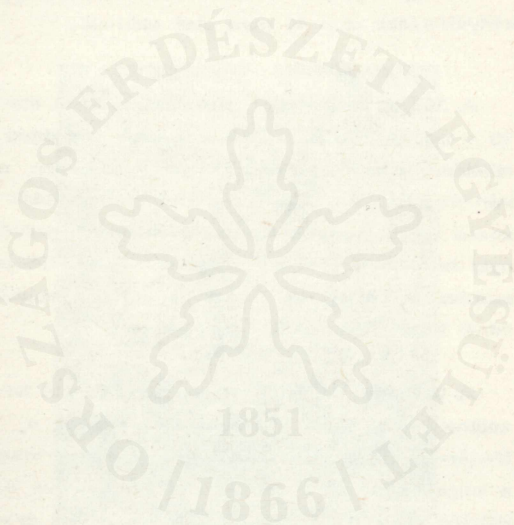
Utjelzőnk másik tábláján stilizált ciklámen - jelzést láthatunk. Ez az ország első, s ezideig egyetlen erdei tanösvénye, a Ciklámen-tanösvény. Hossza 9 km és a Váris - Thirring ut - Deákkut - Fáberrét - Hétbükfa - Alpesi ut - Várhely - Szent György forrás - Sopronbánfalva - utvonálon halad. Az ut mentén a sétáló a soproni hegyvidék erdeire jellemző növényekkel, gombákkal, madarakkal ismerkedhet. A táblákra festett leírások és színes ábrázolások (Cmarits Margit és Sterbenz Károly alkotásai), a fák, cserjék, virágos növények származásáról, jellegzetes bélyegeiről, felhasználhatóságukról és természetvédelmi szerepükről tájékoztat. A madárjelző táblák mellett mesterséges fészekoduk a madárvédelem fontosságára hívják fel a figyelmet, s adnak indítást elsősorban tanulóifjúságunknak énekes madaraink védelmére. Az erdei tanösvény a természet-tudományos ismeretterjesztés eszközeivel az erdők élővilágának jobb megismerését és megszerettetését szolgálja.

Gyermekjátszóréti

A gyermekjátszóter a városban nagyon sivár körülmények között található. Ezért látszott indokoltnak a gyermekek számára olyan lehetőség biztosítása, amely közforgalmu uttól messze, mégis kellő sűrűségű erdővel védve, a szennyezett levegő és zaj ártalmaitól távol alkalmas a gyermekek gondtalan játékára, kikapcsolódására. Erre szinte kínálkozott a Zichy-rét, mely a Fenyves Szálló autóbusz végállomásától 5 percre, öreg fák árnyékában, napos foltokkal tarkított füves réten fekszik.

A játszótéren kis padok, asztalok, mászóberendezés a 3-12 éves gyermekek mozgásigényét hivatottak szolgálni, a kísérőknek tetős pad kínál kényelmes pihenést.

Kilátók

Kilátók közül a Károlymagaslat a legismertebb. A városhoz viszonylag közel, az autóbusz-végállomástól gyalogosan, rövidítő úton 15 perc alatt, kényelmesebb úton 40 perc alatt elérhető.

A 398 m. tengerszint feletti magasságon álló 23 m magas kőkilátó (Winkler Oszkár Ybl díjas alkotása) pompás panorámát nyújt elsősorban a városra, Bánfalva felé és a Soproni-hegyvidék közeli vonulataira. A Keleti Alpok távoli nyulványai is láthatók tornyából, ezeknek igazi kilátója azonban a Várhely (483. m.t.f.m.) a Károlymagaslatnál közel 100 méterrel magasabban.

A Várhely több, felől vadregényes utakon közelíthető meg. Egyik út Hosszubánfalván át, a Madár-árok és a Szent-György forrás felől visz a magasba, másik a sárga jelzésen indulva a Hétfűknél indít, idős tülevelű és lombos erdők között. Itt - ott kilátás nyílik a Tacsai-árokra vagy a szemben emelkedő dombokra, s aki megszomjazik az a Hármaskő-forrásnál olthatja szomját.

Tavasszal a nyiladozó zöld, nyáron a zöld különböző árnyalatai, ősszel az elegyes lomberdők színompája, télen pedig a hótól roskadó fenyők ragadják meg a sétálót, aki felejthetetlen emlékekkel tér vissza otthonába.

Várhelyi kilátó.

De a Várhely nemcsak tájképileg és természetileg szép, hanem kulturtörténeti szempontból is érdekes. Itt ugyanis közel 4 évezreddel ezelőtt kelta-illir csoportok éltek, ők építették azt a máig is jól látható földsáncot, amely a Várhelynek egész felső részét széles övben körülveszi. A sáncon belül 200-nál több halomsir (tumulus) emelkedik, melyeknek feltárása Bella Lajos híres régész, soproni tanár (emlékműve a turistaut mellett áll) nevéhez fűződik. A M.T. Akadémia 1971-ben újabb feltárást kezdeményezett s a halomsirokból előkerült különböző méretű és színű urnák, tűzkutyák és egyéb maradványok egyik legjelentősebb hazai kelta-illir településünkre vetnek fényt. Itt tervezzük ezért egy szabadtéri parkmuzeum létesítését, a településformák és temetkezési mód bemutatásával, a leletanyag makettokon mintázott kiállításával egybekötve.

A Köveshátra kétfelől: a Kövesárok vagy az Óbrennbergi völgy felől, fiatalosok között halad az út. A tetőn az öreg bükkös-tölgyes levágása nyomán kitáruló panoráma a brennbergi bányásztelepülés néhány házára, az alpesi jellegű Hidegvizvölgyre és a mögötte huzódó számtalan hegyvonulatra, keleti irányban az Ultra és a Nyíres erdős oldalaira biztosít ma kilátást.

Ennek élvezésére s a városi közönség távolabb-
ra csalogatása érdekében épül majd fel a kö-
zeljövőben a kövesháti kilátó.

A Sörházdomb új kilátója a Sopron város tulajdonában maradt erdőterületen áll, de szorosan csatlakozik a Lővér-körút tulsó oldalán kezdődő parkerdőhöz. A kilátót a Tanulmányi Erdőgazdaság 1970-ben állította s a környező erdei - illetve feketefenyők koronájánál alig magasabb torony minden irányban kellemes meglepetésben részesíti azokat, akik a város közvetlen környékének erdőségeire kíváncsiak.

Sifelvonó

A téli sport kedvelőinek régóta rendelkezésére áll Sopronban, a Dalos-hegy oldalán lefutó slalom. Kihasználtságát egyrészt a sajnálatosan kisszámu, szízesre alkalmas, havas napok számán és a nem eléggé vastag és tartóshótakaró hiányán kívül mindeddig az is nagymértékben akadályozta, hogy nem volt megfelelő sifelvonóval felszerelve. 1972-ben az Erdőgazdaság - a Nyugatdunántuli Intézőbizottság támogatásával - Csehszlovákiából importált, 300 méter hosszú sifelvonó berendezést vásárolt s üzemeltetéséhez szükséges alsó kezelőépületet épített. A vendégek kiszolgálására a sifelvonó felső állomásától alig pár száz méterre - közel a Károlykilátóhoz - az Erdőgazdaság építette vendéglátóipari egység áll a rendelkezésre.

Páholysok

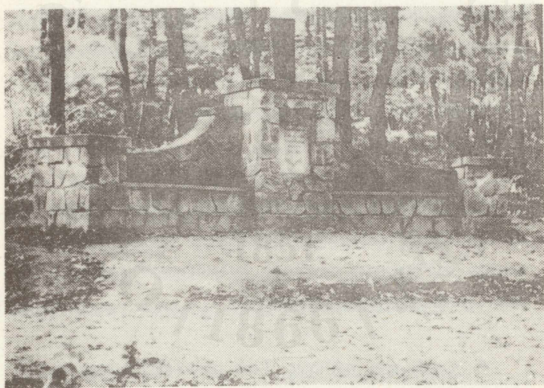
A Festőpáholyt a Károlymagaslaton át a Kecsepeatak völgyébe vezető, kékjelzésű út mentén, a Daloshegy oldalában találjuk. Az egykor kőfejtéssel kikezdett hegyoldal peremén, pihenőnek kiképzett térség tetejéről, a daloshegy-letek régi, kedvelt találkozóhelyéről szép kilátás nyílik a városra, a Lővérekre, távolban a Fertő keskeny szalagjára és a Harkai kupra. E páholyban állították fel Altdörfer Viktor jeles mûzsikus emléktábláját is. A pihenőnek kiképzett emlékmű felett hangulatos uzsonnázóhely várja a sétálókát.

A Deákkuti kőfejtő tetejéről a Vashegyre és az Alpesi vendéglő környékére nyílik kilátás, amely különösen tavaszi gyümölcsvirágzás idején nyújt pompás látványt.

A Vashegyi páholys (és gloriett) vagy az Alpesi vendéglő (Alm) vagy a Fáberrét felől közelíthető meg s mint közeli kirándulási cél, régóta kedvelt. A világháborúk előtt kilátó is

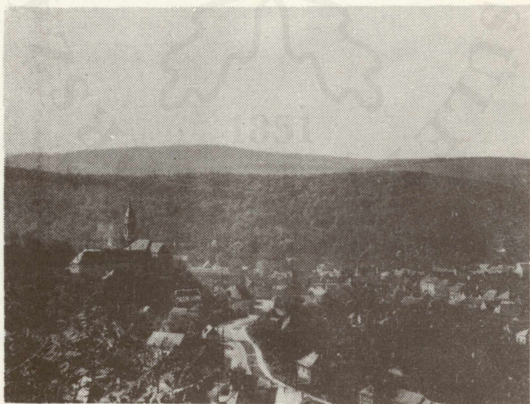
állt rajta, ma csak hangulatosan elhelyezett pad-
jain megpihelve, keskeny résen át lehet Bánfalva
utolsó házaiban s a brennbergi völgyet szegélye-
ző fenyvesekben gyönyörködni.

Testvérmagaslatáról, a Naphegyről éppen el-
lenkező irányba látunk el: az ujonnan elhelye-
zett esőbeállóból, vagy a padoktól a Sörházdomb
a Lóvérszálló (SZCTüdülő) és a sétaerdő-park-
erdő határa látszik.

Muck András emlékmű a Fenyves szálló mö-
götti turistautnál.

A Nándormagaslaton – mint arra a bevezető-
ben már rámutattunk BRAUN NÁNDOR szappan-
főzőmester, lelkes természetbarát és a soproni
természetjárás szorgalmazójának nevét hirdető
klasszicista obeliszk áll. Az emlékmű a máso-
dik világháború szörnyű bombázásainak nyomait
viseli s a felnövekvő állomány – minden kilátást
lehetetlenné téve – magasan túlnőtt már rajta.
Aki azonban Bánfalva felől érkezve a magaslat
felé tovább indul, a Bánfalvi kőfejtő fölé ér-
kezik. Ez egy többé-kevésbé természetesen kia-
lakult páholy: a gneisz-kőfejtő szikláját régen ön-
gyilkosok sziklájának nevezték, ma panorámájá-
val az élet szeretetét hirdeti.

Lábánál terül el Sopron-Kertváros (Bánfalva).

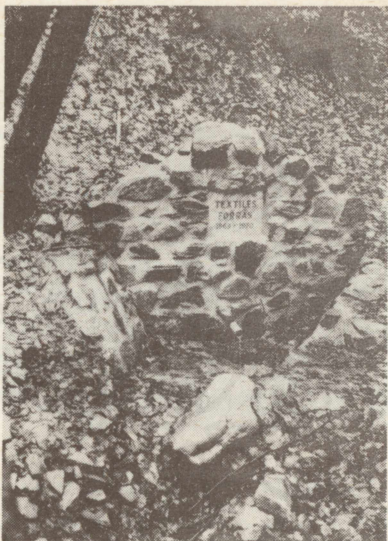
Az Ultra azon a hegygerincen fekszik, amelyet a Tolvajárok és a Kövesárok fog közre. Mióta az ugyancsak a gerincen emelt Muck-kilátót és István menedékházat turistautjaink nem érintik, ez a vonulat legmagasabb pontja (486 m.) 1971-ben itt is esőbeálló épült. A nyiladék tengelyébe állított faházikóból keskeny sávban nyugati irányban a Dudlesz erdőre, a Lajtahegységre vethetünk pillantást: sőt jószeműek előtt szép időben a kismartoni kastély tornyai is felderengenek.

Források

A források vidékét, - ahol nagyobb csoportok is szívesen telepsznek le - pihenőhelyekké alakítottuk ki. A forrásfoglalások és hangulatos pihenőkké alakításuk munkájában legtöbbször a Természetjárók önkéntes csoportjai is résztvettek. Számos foglalt, bővizű forrásunk közül a Jávor- vagy Pedagógusforrást, a Textilesforrást, a Természetbarát forrást, az Ólomforrást, a Hármaskőforrást, a Szent György forrást és a Fehér Dániel forrást említjük meg. (Egyébként a parkerdő területén összesen 40 forrás és szivárgó van.)

A Jávor-forrás a Kecsképatak illetve Füzesárok könyökében, a Fáberrét magasságában fakad s mivel a pedagógusok turistacsoportja hozta helyre, jogosan viseli a Pedagógus-forrás nevet. "Katedrá"-nak nevezett sziklaasztal, hatalmas tönkből kiképzett tuskóülőkék, padok és a patakpartra telepített esőbeálló tartozik berendezéséhez.

A Textiles-forrás a Textiles - turistacsoport felfedezése s munkája nyomán kapta mai formáját.

A Hétfükk felől felülről könnyen megközelíthető, a terepalakulatok természetes, terraszos kialakulása kiválóan alkalmas volt padok, asztalok, törpegarnitúrák és egy környezetbe illő, hangulatos esőbeálló kihelyezésére.

A Textiles - forrástól tovább haladva, a Tacsai-árokban, percenként 25 liter vízhozammal vidékünk legbővizűbb forrása, a Természetbarát forrás ontja vizét. A Sánchegy öreg gesztenyefáinak idilli környezete kedvelt kirándulóhely, melyet pihenésre, szalonasütésre, az alatta elterülő zöld rétet pedig játéokra és labdázásra lehet használni. Az utóbbi években ide is padok, asztalok és egy esőbeálló ház került, a távlati tervekben egy mesterséges kialakítású tó, az ideiglenesen Szalamandra-tónak nevezett vízfelület létesítése szerepel, a Sopronbánfalva utolsó házaihoz érő (Hosszúbánfalva) kocsit felujtásával együtt.

Amíg azonban az elkészül, a Várhely Madár-árok nevű oldalában (É-i oldal) eredő Szent György forrást érdemes felkeresni, alig 15 perc kényelmes gyaloglással. Ezt a korábban elhanyagolt helyet a Sörgyár Kinizsi Sportköre karolta fel s a forrásfoglalással együtt jó érzékkel kialakított pihenő egyik leg-sikerültebb kirándulási céllá lett.

A Sportkör és az erdőgazdaság közös munkájának eredményeként épített emeletes ház (esőbeálló) pompásan illeszkedik be a fenyvesített dombok hajlatába; erkélyéről remek kilátás, a feléje vezető utról pedig a házra nagyszerű rálátás kínálkozik.

Messzebb fekszik: a Várhely keleti oldalában a Hármas-forrás (helyreállította az Erdészeti Technikum) melynek elsősorban vadregényes szurdoka megkapó továbbá az Ólom-forrás a Récényi ut keleti oldalán, a Kecske-patakon túl.

Esőbeálló és padok itt is találhatók.- Legtávolabbi s a turistaforgalom által még megközelíthető forrásunk a görbehalmi utelágazásnál (u.n. Fehérhid) lévő zúgóvá duzzasztott Fehér-forrás. A forrás nevét nem a Fehér- hidtől, hanem Fehér Dániel professzortól, a talajmikrobiológia nagynevű művelőjétől kapta.

Környéke a Brennbergi-völgy szépségét bontakoztatja ki, s izelítőt ad hazánk egyik legfestőibb, szubalpin jellegű völgye, a Hidegvíz-völgy hangulatából, valamint a hangulatos Óbrennbergi völgyből.

Völgyek

A források a völgyek világába vezetnek. A hegyvidéki parkerdő fővölgye: a Brennbergi völgy kelet-nyugati irányba, az ebből leágazó mellékvölgyek: így a Tacsi-árok, Köves-árok s Öbrennbergi völgy észak-déli irányban haladnak.

A Tacsi-árok a legrövidebb séták közé tartozik s legegyszerűbben autóbusszal közelíthető meg. Ekkor Hosszu-Bánfalván kell leszállni és a sárga jelzésű uton haladni a már említett Természetbarát -forrás felé. Legszélesebb mellékvölgyünk, melyet eleinte gyertyános-tölgyes vesz körül, majd balról gesztenyések, jobbról fenyvesek ölelnek, háttérben a Várhellyel. A völgy könyökön felül összeszűkül: ez az Ördögárok. Az árok vize ki-kilép medréből és az uton folydogál. E "kilengések megrendszabályozása" a közeljövőben megtörténik és ezután már száraz lábbal lehet kísérni a patakot.

A Tolvajárok-ba az Uttörőtábor kék jelzésű turistautján érünk. Ez a legvadregényesebb völgy

elején kedves réttel, fenyőcsoportok között megbuva Manninger Adolf orvosprofesszor, az Erdei iskola megalapítója (s a soproni Manninger-ut névadója) sirjával. Az összeszükülő rét csucsán, patakparton kulcsosház áll, amelyet a Természetjáró Szövetség Manninger Adolfról nevezett el.

A patak szeliden folydogál, de a medrében található nagy kövek arról tanuskodnak, hogy felhőszakadások idején hirtelen megduzzadva, hatalmas akadályokat is le tud küzdeni. A patakon 4 uj hid áll, a völgyet középkoru erdők kísérik.

Az út hol leszáll a patak medréig, hol magasról tekinthetünk le rá. Felső végében a Postás-forrás ered, előtte a Várhely délnyugati oldalán, a park-erdő legujabb kulcsosháza áll. (Utóbbi nem a völgyből, hanem a Várhelyi Bella-emplékműtől közelíthető meg a terraszáról, a felnövekvő erdeifenyves felett a Nyíresre, az Ultrára, Somfalvára, és a távoli Alpokra nyílik felejthetetlen kilátás.)

A Kövesárok a Tolvajárokkal közel párhuzamosan haladó, eggyel távolabbi mellékvölgyünk. Az esőzések miatt megcsuszott, suvadásos hegyddal szinte elzárja a völgy felső szakaszát, a szűkületben csak patak tud utat törni magának. Inkább csak első szakasza járható: innen lehet feljutni balra az Ultrára, jobb irányban a Köveshátra (ez lesz a Köveshegyi kilátó egyik látogatott feljáróútja.)

Az Öbrennbergi völgy csak részben járható a kövesút révén, gyalogturára nem is ajánljuk. Eleje azonban hangulatos, piknikezésre alkalmas zöld rét, mesebeli erdészházikójával szemben lakójának, Kaposvári erdész-vadásznak nevét viselő vízfolyással.

Autóspihenők

Akik nem tudnak gyalogolni vagy kevés idejük van, s gyorsan akarnak kikerülni a város egészségtelen levegőjéből, gépkocsival közelíthetik meg a hegyvidéki parkerdőt. Lényegében két fő autót szolgál erre a célra: egyik a Récényi ut (Récény, a ma Burgenland területére eső Ritzing felé), másik a Brennbergi ut.

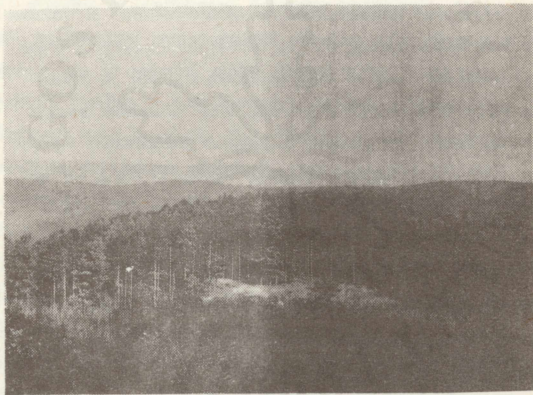
A Récényi ut a Lővér-körutról a Prinz-pihenőnél ágazik el s nagyjából dél-délnyugat felé haladva a Deák-kut felett a Fáberréten át a Károlymagaslatra ill. tovább a Tölgyesmocsár halódó, többszázéves tölgyfája alatt a Nyirest megelőzve a Várhely felé vezet. A Várhely felé épített leágazás azért épült, hogy 1973.-tól kezdve a kilátót, kulcsos házat s régészeti feltárásokat gépkocsival is meg lehessen közelíteni. Távolatilag ide autóspihenőt is építünk.

A Brennbergi ut szegélyrétekekkel és a rétek mögött nőtt szép szálerdőkkel (elsősorban lucfenyőkkel) emlékezetes esztétikai élményt nyújt.

Kis lokálpatriotizmussal ez a "soproni Semmering". Ezért is határozta el a Tanulmányi Erdőgazdaság, hogy a Vöröshid előtti kanyarban autósk iránduló-helyet létesít. Ez az ut északnyugati oldalán elhnyuló réten valósult meg, ahol a gépkocsikat a patak-menti fák árnyéka védi, az utasok pedig a napsütötte réten labdázhatnak, sütkérezhetnek vagy szallonnát süthetnek. Ha hirtelen eső támad, akkor sem kell a gépkocsiba visszahuzódni: az esőbeállóban nyugodtan bevárható a nyári vagy őszi zivatar vége.

Általában a gépkocsivezetők egy pillanatra se szeretik kocsijukat szem elől téveszteni. Aki azonban erre elszánja magát - s ezt a Kövesárokban bizvást teheti - az autóparkolóhelynek használhatja a Kövesárok felhagyott kőbányájának térese-
dését is s innen barangolhat szerteszét, hogy virágot szedjen, gombát gyűjtsön, vadgyümölcsrel szedje meg iszákját.

Kilátás a Köveshátra vezető turistautról.

2. Szárhalmi parkerdő

a. Általános jellemzés

A várostól keletre, tájképileg és domborzatilag a hegyvidéknél kevésbé változatos, lankás dombor huzódik. Ez a Lajta-hegység nyulványaként ismert Szárhalom, a Fertő tó nyugati partján. Utolsó határmenti emelkedése a Gödölyebérc, a városhoz közelebb pedig a 261 méteres Pintytető, ahol nem is olyan régen még kilátótoronynak is használt háromszögelési gula állt. Ma, részben ennek pótlásaként, de sokkal teljesebb panorámát nyújtva, a Kecskehegyen hívja új kilátó (1972.) az érdeklődőt. Róla kitárul a Kőhidai-medence, távolban a Lajta és a Kis-Kárpátok előhegyei, míg az alacsonytermű molyhostölgyek széprajzu lombján áttekintve, keleti irányban a fertőrákosi mészkőbánya fehér falai izzanak, a fertői nádrengeteg horizontba olvadó konturjaival.

A dombsor uralkodó geológiai képződményéről már sokat irtak: finoman aprózódó dolomit-tulajdonságú lajtamészkő, évszázadok folyamán templomok és középületek építőköve. Nevét a közeli Lajta-hegységtől kapta, mint ahogyan a

növényföldrajzilag jól elkülönült tájnak is lajtai táj (Laitaicum) a neve. Az egész dombsort felépítő lajtamészkő legszebb megjelenési formája a szárhalmi parkerdőn kívül esik már, Fertőrákoson mint a valaha itt hullámozó pannon tenger üledéke azonban feltétlen érdeklődésünkre tarthat számot.

A terület éghajlatára a szubmediterrán klímahatás jellemző, évi 650 mm. csapadékkal és 10.6 C° középhőmérséklettel. Bármily különösen is tűnik, a Soproni hegyvidéktől néhány kilométernyire ugyan, de itt mindig előbb köszönt be a tavasz, nyáron tűzőbb a nap heve, s ősszel sokáig virágosak még a rétek. Ezt tükrözi a sülevényes, rendzina-talajokon kialakult, jellegzetesen pannon vegetáció (növényzet) is. Az erdők molyhostölgyből (*Quercus pubescens*) és cserből (*Q. cerris*) álló szárazságkedvelő, ligetes állományok, nap-sütötte pusztai rétekkel, a Magyar Középhegység és a Nagy-Alföld mészkedvelő melegigényes fajaival (pl. árvalányhajjal). A karszbokorerdőkhöz kapcsolódik a soproni történelmi borvidék; a Fertő-tó felé hajló lejtőkön terem a kékfrankos, a veltellini és tramini.

6. Kecskehegy

A Szárhalmi erdő nyugati oldalának vízgyűjtő területén jégkorszaki lápmaradvány húzódik: a Kis Tómalom láprétje. Folytatásában alakult ki Sopron város egyetlen természetes keletkezésű, források táplálta tisztavízű tava, a Nagy-Tómalom. Ha e felé a szép természetű környezetbe ágyazdt fürdőző felé közeledünk, szemünk ültetett feketefenyők pittoreszk hatása, sötétzöld csoportjára téved. Ezek mellett, fel a gerincre vezet egy kényelmes sétaut egészen a 208 m. magas Kecske-hegyig.

A Kecskehegyen már időszámításunk előtt 800 és 350 között, tehát a korai vaskor idején emberi település volt, majd a rómaiaknak lehetett rajta erődtámaszuk, mert már az első kilátó (1905-1938) létesítése alkalmával sok égetett cserép-maradvány került elő. A tönkrement kilátó helyére 1972.-ben állítottuk fel a szárhalmi parkerdő 15 méter magas favázas, betonalapozású kilátóját, hogy ezen a területen is megnyissuk a parkerdei létesítmények hosszú sorát.

A Szárhalmi parkerdő jelenleg mindössze 317 ha. kiterjedésű és egyenlőre a Nagy-Tómalom feletti, Fertőrákos község határába eső u.n. Kispüspöki erdőt foglalja magába a Kecskeheggyel együtt. Célja az itteni parkerdőnek, hogy a fürdőzés igényével idefáradó látogatóknak erdőélménnyel is szolgáljon, megismertesse és megszerettesse a városnak ezen oldalán fekvő erdőket is s hatékonyan közreműködjön a természeti védelemre szoruló jellegzetes erdőtestek tartós fennmaradásában.

Mert amit a Kecskehegyen és környékén talál meg a barangoló ember, azt másutt hiába keresi. Már a padokkal szegett, magyarázó táblákkal el látott ut, két szélén hol összeszűkülő, hol kiszélesedő sztyeppréteivel a természetes park benyomását kelti. Tavasszal törpe nőszirmok, tavaszi hérics és leánykökörccsin, nyáron a sárga, kék és rózsaszínű lenek, ősszel az aranygerebcsin, száz más szín pompás növényvel: tarka virágszőnyeg.

A Kecskehegyen a kilátótorony mellett padok, szalonrasütők is a parkerdő látogatóinak rendelkezésére állnak. Onnan Fertőrákosra pedig egészen a Rákos patakig árnyas gyertyánosban vezet az ut, ahol a Fertő tó vitorlástelepe már autóval is megközelíthető az 1972-ben épült autósuton.

c. Szárhalmi tanösvény

A hegyvidéki Ciklámen-tanösvény mintájára a Tanulmányi Erdőgazdaság az 1972. évben elkezdte a Szárhalmi erdő tanösvényének kialakítását is. A kényelmes turistautakra épülő bejáróösvény rendeltetése itt is a hegyvidékiével azonos: felhívni a sétáló figyelmét néhány természeti érdekességre, ritkaságra s rövid ismeretek közlésével népszerűsíteni, tudatosítani természeti értékeinket s azok szépségét. Az itteni tanösvény az u.n. fehér-ut (Edelbrunni ut) és az erdő találkozásánál veszi kezdetét. Ott, ahol az erdőszélen idős vadkörtefa áll. Innen kanyarodik fel a Pintytetőre, felfelé menet csereseket és a csucs közelében nagylevelű hárs csoportot érintve, az északkeleti oldalon leereszkedve pedig egy szép, természetes előfordulási bükkösön haladva át. A magyarázó táblák jelzik az állományalkotó fákra vonatkozó legfontosabb ismereteket, a fajok ismertető jegyeit és leggyakoribb felhasználási módjukat. Amint a tanösvény a fehérutat keresztezve, rátér a Fertőmeléki dombsor gerincvonalára, az év minden szakában virágpompás tisztásokon halad. Itt nő - hogy csak a legfontosabbakra utaljunk, - a legyet

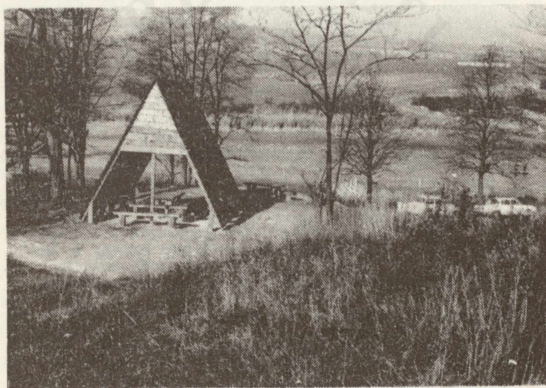
utánzó ritka kosborféle, a bangó, a prémes tárnics, erdők szélén a sziklai benge s a mogyoróbokrok védelmét élvező papucskosbor. Az erdők alja májusban terítve van illatos gyöngyvirág-szőnyeggel, ősszel itt érleli pirosuló termését a husos som.

Az ösvények mentén legszebb hazai gyikunk, a zöld gyik tűnik fel lépten nyomon, a Kis-Tómalom magasságában a Zsiványbarlangnak nevezett érdekes geológiai képződmény esik utunkba. Erről a karsztos eredetű barlangrendszeréről azt tartja a legenda, hogy Oroszlán Palinak a környék

"Rózsa Sándorának" menedékhelye volt, más hiedelem huszita rablók rejtekhelyeként tartja számon.

Egy bizonyos: változatos felszíni képződményei, ligetes bokorerdeje vonzó természeti adottságai - val a táj parkerdőértékét jelentősen emeli, a közelében lévő régi mészégető távlati terveinkben ipari műemlékvédelemben részesül. Tőle már nincs messze (kb. 15 perc) a Kecskehegyi kilátó, ha azonban valaki a hármas utelágazásnál nem Fertőrákos irányába, hanem visszafelé kanyarodik, akkor is célhoz jut:

a Kis-Tómalom autóspihenője (1971) és új esőbeálló (1972) fogadja szalonasütővel és kényelmes padokkal, a tó pedig jó horgászási lehetőséget biztosít.

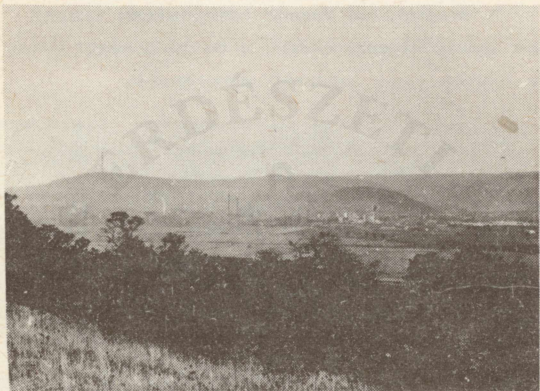
d. Bécsi domb (Dudlesz-erdő)

A látogató, aki Sopron környékének szépségét igazán élvezni akarja, a Bécsi-dombról láthatja Sopron egyik legszebb panorámáját.

A piros jelzésen haladva érintjük a Koronázódombot, amelyről 1625-ben III. Ferdinánd a koronázás alkalmával a hagyományos kardcsapásokat tette.

Az amphiteatrum mellett a különleges terepalkulatok, ásatások, barlangok arról tanuskodnak, hogy a Bécsi-dombon már az új kőkorban (neolitik) laktak emberek. Utunkat a gerincen folytatva, a Dudlesz erdő felé ritka szép kilátásban van résziünk, a Schneeberg (2075m) a Rozália hegység és a Bécsi erdő felé. Kelet felé a Fertő egy része tárul elénk a Kőhidai-medencével, majd előtűnik a hangulatos Virág völgygel. (A Bécsi dombok meszes kopárjait, valamint a Dudlesz erdőt - egyes jellegzetes fajok előfordulásainak helyeivel - már Kaán Károly 1931-ben rezervációra ajánlja.)

Az erdő szélén, ahol a legszebb rálátás nyílik a városra, van a természetjárók egyik kulcsosháza.

Közel ahhoz a kilátó helyhez, ahol a volt Hubertus vendéglő kilátótornya állott. Tovább a jelzett úton láthatjuk a Hubertus vendéglő maradványát (helyette most a Bécsi-domb elején áll az új Hubertus), majd az u.n. Tamás úton folytatjuk utunkat a Kismartoni úton át a Simonkeresztig. Utunk ezen részén tömegesen találjuk a gyöngyvirágot az árnyas cserestölgyesek, gyertyános-tölgyek alatt.

Itt a régi legelőnek - a kopár lejtőnek (kahle Leiten) - már nyoma sincs, csupán az évszázados terebélyes tölgyek és cserekek tanuskodnak a régi időről, az örökzöld fiatal fegyvesek között.

A Simonkeresztől a város felé vissza kell jönnünk hogy elérjük a gyümölcsös sarkánál lévő cseres-tölgyesben a "Dudleszi kulcsos házat" ahol a szalonnasütő, padokasztalok várják a kirándulókat. Az erdő mellett haladva Virág völgy felé a jelzett úton szép kilátás nyílik a Fertőre, a Lajta hegység nyulványára, ahol a Tómalom feletti Kecskéhegyen áll az új kilátónk.

A virág völgy hangulatos szőlői és gyümölcsősei között juthatunk a Pozsonyi útra a Tómalom felé, vagy egyenesen a Bécsi-domb irányába vesszük utunkat.

3. Sikvidéki parkerdő

a. Általános jellemzés

A Szárhalmi erdő dombosorán túl a Kis Alföld területén, északi szélén a Fertő nádrengetegével s magyar oldalon viszonylag kis szabad víztükörrel. Három úton közelíthető meg: autóbusszal Fertőrákosig s onnan déli irányban Balfig, végig a nagy tó partján; vagy a téglagyárakon át, szép gótikus műemlékünk, a Pihenőkereszt mellett a Szárhalmi erdő peremén a Halászcárdáig, végül a 84. sz. műton Nagycenkig. A legszebb kilátás a sajnos elhanyagolt fertőbozi Gloriette-ről adódik: a löszösombok lankás karéja szelíd bájjal öleli félig zárt karjába a legtisztább és legvirágosabb fertőmenti magyar községet: Hegykőt, horvát falut: Hidegséget s az egykori német települést: Balfot, Felettük, már az ikvamenti kavicsterrasz meghosszabbításán nyulik el Nagycenk.

A kontinentálisabb, síkvidéki táj régóta kulturtelepülés, az eredeti vegetáció foltjait jórészt akácosok váltották fel.

Az említett négy község határába eső, mintegy 317 ha. parkerdő kihasítását elsőként az ebbe szükségessé, hogy az ide történelmi emlékeket kereső vagy a balfi fürdőben gyógyulást remélő látogatót egészség- és környezetvédelmi szempontból megfelelő táj vegye körül. A sikvidéki parkerdő végleges kialakítása a Fertő-táj regionális rendezési tervével, a nagycenki Széchenyi kastély rekonstrukciójával és a műemlékvasút tervszerű üzemeltetésével párhuzamosan valósul meg. Pillanatnyilag parkerdei szempontból látnivalók az alábbiak:

- 1./ A Nagycenki kastélypark (Tan.Áll.Erdőgazdaság kezelésében) és hársfasor (Nagycenk, Fertőboz és Hidegség községhatárokban)
- 2./ Balf körzete

6. Nagycenki kastélypark- hársfásor

Nagycenk Soprontól 13 km-re fekszik, s síkvidéki része a parkerdőnek, hangulatos erdőfoltokkal tarkítva. Erdei kisebb megszakításokkal kapcsolódnak a soproni dombvidék, a Fertőmeléki dombsor erdeihöz. De nem ez a részbeni folytonosság vezetett bennünket arra, hogy ezt a területet is a parkerdő területéhez kapcsoljuk. Olyan történelmi kultúrtáj, amely évente mind több turistát vonz.

Fejlesztése folyamatban van. A kastély rekonstrukciója a tervek szerint 1973 szeptemberére befejeződik és a Széchenyi Közlekedési Múzeumnak ad otthont. Parkja jelenlegi állapotában nem fogadhatja a látogatókat, pedig nemcsak ritkaságszámba menő fafajaival, de egyedi méreteivel is arborétumokkal vetekszik.

A park története annak építése, az 1789-es vízrendezési munkák befejezése után indulhatott meg. Tudnunk kell ugyanis, hogy az Ikva patak valamikor az egész park területét elárasztotta (az erődrendszerű régi kastélyok közül ez védelmi szempontból volt szükséges).

A parkot uralják a platánok, amelyek telepítése az 1800 körüli évekre tehető. A parkban előforduló 57 db juharlevelő platán közül csak kivételesen akad 30 méternél alacsonyabb, de van 40 m feletti, 138 cm törzsátmérőjű is.

A fenyők a múlt század közepe táján kerültek telepítésre. A Széchenyi-család nem cseréli fel az akkori divatnak megfelelően a lombfákat a fenyőkkel, csak a lomb közé telepíti azokat. Ennek köszönhető, hogy oly változatos fajtagazdag a park.

Itt láthatjuk a 40 m magasságot elérő görög jegenyefenyőt, vagy a spanyol fenyőt, amely 27 m. magasságot ért el. De számos méretes fenyőt, kaukázusi jegenyefenyőt, lucfenyőt találunk a hatalmas tulipánfa, vagy Magnolia tőszomszédságában.

A park jelenleg a kastély rekonstrukciója során is sok kárt szenved, de reméljük, az építkezés befejező stádiumában, a jövő évben még meg tudjuk menteni ezt az értékes területet.

A parkot elhagyva a főkapun át láthatjuk a híres hársfasort, amely méreteivel és szépségével szinte egyedülálló az országban.

1754-ben telepítette Széchenyi Antal felesége, Barkóczy Zsuzsanna. A 645 db ültetett kislevelű hársból ma már csak 453 db van. Ezek egészségi állapota is elég rossz. 1969-ben magot gyűjtöttünk az egészségesebb egyedekről és az ebből nevelt suhángokból fogjuk pótolni a hiányzó egyedeket

A 2,6 km hosszú hársfasoron végigsétálva a fasor végében találjuk Széchenyi Béla és felesége

Erdődy Hanna piros svéd gránitból készült szarkofágszerű siremlékét, amelyet normand jegenyefenyők és az u.n. "kiscenki fácános" erdő vesz körül. A hársfasor végén, jobboldalt üres erdészlak áll, amely bővizű kutjával, ideális környezetével jó turistaszállás lehetne.

Az erdészlaktól párszáz méterre van a MTA Geodéziai és Geofizikai Laboratóriumának obszervatóriuma, amely harmónikusan illeszkedik a tájba. Innét már gyönyörű kilátás nyílik a Fertőre, Ha valaki nem gyalogturával kívánja a helyet elérni, akkor a fertőparti autós úton jöhet és Fertőboz-Hidegség községek között kell megállni, ahonnan már csak pár száz méter gyalogosan a hársfasor "Fertő-parti" vége. De megközelíthető gépkocsival is száraz nyári időben, illetve az újonnan épült muzeumvasúttal is, amelynek csatlakozása van Fertőboz állomáson a GYSEV vonalhoz.

A hársfasor végétől északra találjuk a fertőbozi klasszicista stilusu gloriette-et, amelyet 1802-ben épített Széchenyi Ferenc.

Innét ismét a Fertő teljes panorámája tárul elénk.

A soproni táj legromantikusabb vidéke, amelyre joggal mondotta a maga korában Széchenyi István "Fertő, Fertő csunyácska vagy, de én mégis nagyon szeretlek!"

A környéken cseres tölgyesek, fiatal erdei-fenyvesek között visz utunk, amelynek parkerdei kialakítása a korábban leírt múzeum, ill. múzeumvasút befejezésével nyer teljes megvalósítást.

c. Balfi erdő és környéke

A Fertő partján épült község elsősorban ásványvizes forrásainak és gyógyfürdőjének köszönheti hírét. Az erdővel a Fertő part kivételével szinte teljesen határos.

Megközelíthetjük az Ifjuság térről kiinduló piros jelzésen a vasutvonal mentén jól kialakított turistauton, ahol először az u.n. Potzman erdőt érintjük. A hangulatos cseres-tölgyesben a fertőparti erdők jellegzetes virága, a gyöngyvirág itt is megtalálható.

A Sopron és Balf községhatár találkozását jelző jellegzetes határkőnél lejt az utunk a Fertő felé, ahol csatlakoznak a gyógyfürdőhöz vezető többi turistautokhoz, amelyek Fertőrákos felől az autósuton illetve Balf vasutállomáshoz vezetnek.

Balf fürdőt, annak gyógyító hatását már a rómaiak felfedezték. A két világháború között szállodával rendelkezett és orvosi felügyelet mellett

még a tengeren túlról is utaztak reumás, csuzos betegségeik gyógyítására Balfra. Ma legnagyobb örömiinkre ismét épül, fejlődik a fürdő.

Uj szálloda épül, fürdőpark és környéke rekonstrukció és bővítés alatt áll. Ezt a páratlan kincset ill. környékét gazdagítjuk parkerdei létesítményeinkkel a park rekonstrukciójával párhuzamosan.

Függelék

A természetvédelem napjaink egyik sokat emlegetett kérdése. Éppen ezért fontos a parkerdővel kapcsolatban az itt található természeti értékek védelme.

A 12/1971 /IV.1/ Korm. sz. rendelet értelmében a helyi jelentőségű természeti objektumok védelmét a megyei tanácsok határozzák meg. A Megyei Tanács mellett működő Megyei Természetvédelmi Bizottság a közelmúltban - hosszú felmérő munka után - javasolta a soproni parkerdő területén lévő természeti értékek számbavételét és védetté nyilvánítását.

Az itt felsorolásra kerülő értékek legalább egy részének védetté nyilvánítása hamarosan megtörténik, másik részük felsorolása pedig arra figyelmeztet, hogy ezen a téren még sok a tennivaló. Mindezzel ápolni szeretnénk a soproniak nemes törekvését a környezet minél természetszerűbb megóvását az ember számára. A védetté nyilvánított természeti értékek fenntartása, gondozása elsődleges kötelességünk.

A Tanulmányi Erdőgazdaság alábbi összeállítását ezért örömmel üdvözljük.

Kőrös László

megyei természetvédelmi felügyelő

Természetvédelmi emlékek

(Védett vagy védendő tárgyak
illetve fajok jegyzéke)

A/ GEOLÓGIAI emlékek

I. Hegyvidéken: Deákkuti kőfejtő

Erdei malom feletti kőfejtő
(Sbánfalva)

Kessel-bánya (Vashegy)

Nándormagaslati kőfejtő (Bánfalva)

Vöröshidi sziklakibuvás

Parkerdő-területen kívül:

Harkai kup

II. Dombvidéken: Bécsi dombi sziklakibuvás

(Király-emlékmű előtt)

Fertőrákosi kőfejtő

Mészégető (ipari emlék)

Zsiványbarlang

Szárhalmi kőfejtő

Parkerdő-területen kívül:

Kecskeerdő barlangjai
(Dudlesz)

Mythras-barlang természete-
s alakulata

- I. Hegyvidék: Bella Lajos forrás (Ördögárok felső szakasza)
Bögre-forrás
Deákkut
Fehér Dániel forrás (Görbe-halom)
Ferenc (Var'asz)-forrás (Füzes-árok)
Ólom forrás (Ikerárok)
Pedagógus-forrás (Kecske-patak)
Postás-forrás (Tolvajárok felső része)
Szt. György-forrás (Várhely-Madárárok)
Természetbarát-forrás (Tacsi árok)
Textiles-forrás (Hétbükk alatt)
Uttörő-forrás (Erennbergi ut)
Parkerdön kívül: Vadászház
(Hidegvizvölgy)
Hidegvizi forrás
- II. Dombvidék: Krafner-kut (Szárhalmi-erdő szélén, Halászcsárda felé)
Schönherr-malom kutja (Rákos patak mellett)
- III. Sikvidék: Balf - fürdőtelep
Balf - szénsavas források
Hegykő - termálfürdő

C/ ÁLLATVILÁG emlékei

I. Hegyvidék: a./ Hüllők-gyikok:

Salamandra salamandra-foltos szalamandra. (Mindenütt, de elsősorban Kecsketatak, Várhely, Ultra, Hidegviz.)

Lacerta viridis-zöld gyík (mindenütt, de főként Daloshegy, Károlymagaslat, Sopronbánfalva).
Hüllők, gyikok, kigyók, siklók általánosan védettek.

b./ Madarak:

Tetrastes bonasia - császármadár (Hidegvizvölgy)

Loxia curvirostra - keresztcsőrű (Nagy és Kis Fűzes)

Regulus regulus - királyka (Kis Fűzes)

Általában: lappantyú, harkályok, fakuszok, fenyőszajkó, mogorós szajkó, sárgarigó, feketerigó, fenyő-rigó, léprigó; ragadozók közül: gatyás ölyv, egerész ölyv, darázs ölyv, kékes réti héja, barna héja, hamvas réti héja, vörösvércse, gyöngybagoly, réti füles-

bagoly, erdei fülesbagoly, macskabagoly, kuvik stb. a madárvédelmi törvény értelmében védelemben részesítendőek.

II. Dombvidék: a./ Hüllők-gyíkok:

Anguis fragilis - törékeny gyík
(Szárhalmi erdő)

Lacerta viridis - zöld gyík (Szárhalmi erdő)

Vipera Ursini - homoki vipera
(Fertőrákos-Zsiros hegy, ha még van)

Siklók, gyíkok általában védettek.

b./ Madarak:

Garrulus garrulus - szalakóta
(Bécsidomb)

Énekes és ragadozó madarak közül mindazok, amelyeket I. alatt felsoroltunk.

III. Sikvidék: (különös tekintettel a Fertőre):

a./ Madarak:

Kiskócsag, nagy kócsag, selyemgém, vörös gem, törpegém, szürkegem (részben), bakcsó, bölömbika,

kisvöcsök, bubosvöcsök, kanas-
lasgém, nagylilik, kislilik, vetési
lud, nyári lud, tőkés réce, ken-
dermagos réce, kanalas réce,
csörgő réce, böjti réce, cigány
réce, barátaréce, nagybukó, kis-
bukó, guvat, vizicsibe, vizityuk,
szárcsa stb.

D/ NÖVÉNYVILÁG emlékei

I. Hegyvidék: 1./ Parkerdőn belül

- a./ Fás növények (egyedek, idős
példányok vagy állományok):
Abies alba-Jegenyefenyő. Állo-
mány a Várhelyen
Acer campestre-Mezei juhar sarj-
csokor, idős fa, Erdei iskola
Castanea sativa-Szelidgesztenyés,
Ágfalva és Bánfalva
Castanea s.-Larix d.-Gesztenyés
vörösfenyves, Daloshegy
Fagus silvatica-Bükk, Öreg fa az
Ördögárokban
Fagus silvatica var. crenata-Bükk
változat, Öreg fa, Tacsi árok
Fagus moesiaca-Balkáni bükk, Da-
loshegy, Öreg fa.

Larix decidua-Vörösfenyves, Dalos-hegy (L.Castanea-nál).
Lonicera caprifolium-Jerikói lonc.
Várisi tölgyes, Zichy-rét.
Pinus nigra ssp. *corsicana*-Fekete-fenyves, Hósi temető. Alpesi rét széle.
Pinus silvestris-Erdeifenyves, Vaccinium-szinttel. Ördögárok f.
Pinus strobus - Simafenyő. Csoport. Printz-pihenő.
Pseudotsuga menziesii-Duglászfenyő. Csoport. Printz-pihenő.
Quercus cerris-Csertölgy. Öreg fa. Hétbűkk.
Quercus borealis-Vöröstölgy. Állomány Daloshegy
Quercus petraea-Kocsánytalan tölgy. Öreg fák. Tölgyesmocsár.
Quercus petraea-Kocsánytalan tölgyek. Öreg fák. Nándormagaslat.
Quercus petraea-Tölgyes állomány. Köveshát.
Quercus robur f. *slavonica*-Szlavon tölgyek. Récényi-ut-Fáberrét.

b./ Lágyszáru növények:

Calluna vulgaris-Csarab. Össze-
függő állomány, Harkai csucs.

Cephalanthera damasonium-Fehér
madársisak. Kosbor. Mindenütt.

Cephalanthera ensifolia-Kardlevelű
sisakvirág. Kosbor. Mindenütt.

Cyclamen purpurascens-Ciklámen.
Mindenütt. (gumó és virág!)

Dianthus superbus-Buglyos szeg-
fű. Vashegyi gesztenyések.

Goodyera repens-Avarvirág. Kos-
bor. Nagy-Füzes. (Pusztulóban.)

Isopyrum thalictroides-Galambvi-
rág. Brennbergi völgy.

Ornithogalum spaerocarpum-Gömb-
termésű sárma. Várisi tölgyes-
Zichy rét.

Orthilia (Pyrola) secunda-Gyöngy-
virágos körtike. Nagy-Füzes.

Polystichum aculeatum-Karélyos
vesepáfrány. Kis-Füzes.

Pyrola rotundifolia-Kereklevelű
körtike. Minden előfordulás.

Pulsatilla nigricans-Feketélő kö-
körcsin. Harkai kup.

Scilla bifolia-Kétlevelű csillagvirág.
Katonai lőtér, Kecsketarak.

2./ Parkerdőn kívüli területen:

a./ Fás növények (öreg fák vagy állományok:)

Abies alba - Jegenyefenyő. Öreg fa.
Asztalfői szálalóerdő.

Alnus viridis-Havasi éger (Hideg-
vizvölgy. Halmok, Ha még van).

Daphne mezereum-Farkasboroszlán.
Vadkan és Farkasárok.

Fagus silvatica-állomány. Bükkös.
Hermes- és Szt. István akna.

Fagus silvatica. Bükk. Öreg fa.
Asztalfő: Roth emlékmű.

Picea abies-Lucfenyő. Idős facso-
port. Mészverem.

Picea abies-Lucfenyő. Öreg fák.
Asztalfői szálalóerdő.

Pseudotsuga menziesii-Duglászfe-
nyők. Idős fák: Winkler ut és Villa
sor.

Quercus farnetto-Magyar tölgy. Tödl
töltése (Kenyérleső)

Quercus petraea-Kocsánytalan tölgy.
Idős fák. Harkai fennsík.

Quercus robur-Kocsányos tölgy.
Idős fák, Harkai fennsík.
Sambucus racemosa-Fürtös bodza.
Hidegvizvölgy.
Sorbus domestica-Házi berkenye.
Idős fák, Winkler ut és Honvéd ut.

b./ Lágyszáru növények:

Alchemilla glabra ssp. *alpestris*-
Alhavasi palástfü, Hidegvizvölgy.
Allium carinatum-Szarvashagyma.
Tödl-i bevágás (Pusztulóban).
Allium ursinum-Medvehagyma.
Hidegvizvölgy-Vadászház mögött.
Antennaria dioica-Kétlaki macskat-
alp, Kövesárok, Másutt is.
Arnica montana-Hegyi árnika, Hi-
degvizvölgy.
Cirsium erisithales-Enyves aszat,
Hidegvizvölgy.
Cyclamen purpurascens-Erdei cik-
lámen, Mindenütt.
Dactylorhiza fuchsii-Erdei ujjaskos-
bor, Hidegvizvölgy.
Epipactis atrorubens-Vörösarna nő-
szófü, Freiwald, Hidegvizvölgy.
Equisetum silvaticum-Erdei zsurló,
Hidegvizvölgy- Vadkanárok.

Equisetum telmateia (maximum)
 Óriás zsurló. Hidegvizvölgy.
Helleborus cf. *viridis*-Zöld hunyor.
 Asztalfői szálalóerdő.
Laserpitium latifolium-Széleslevelű
 bordamag. Hidegvizvölgy.
Lycopodium clavatum-Kapcsos kor-
 pafű. Hidegvizvölgy: Teppert tanya.
Matteuccia struthiopteris-Struccha-
 raszt. Hidegvizvölgy.
Orchis ustulata-Sömörös kosbor.
 Hidegvizvölgy.
Pleurospermum austriacum Osztrák
 borzmag. Vadkanárok.
Senecio capitatus ssp. *aurantiacus*
 Narancsvörös aggófű. Hidegvizvölgy.
Veratrum album-Fehér zászpa. Hideg-
 vizvölgy.

II. Dombvidék.

1. Parkerdőn belül:

a./ Fás növények (egyedek és állomá-
nyok).

Castanea sativa-állomány-Szelid-
 gesztenyés. Szárhalom. Ültetve.
Fagus silvatica-Bükk. Öreg fák.
 Szárhalmi kőfejtő felett.

Fagus silvatica-állomány. Bükkös.
Pintytető.

Larix decidua-Vörösfenyő. Öreg
fák. Szárhalmi kőfejtő tetején.

Pinus nigra-Feketefenyő. Öreg fák.
Szárhalmi kőfejtő tetején.

Pyrus pyraster-Vadkörte. Idős fa.
Szárhalmi erdő szélén. Fehér ut.

Quercus borealis-Vörös tölgy.

Szárhalmi erdő. Fehér ut mellett.

Quercus cerris-állomány-Cseres-
tölgyes. Dudlesz. Király emlékmű.

Quercus cerris-Csértölgy. Öreg
fák. Hubertusz alatt. Bécsi dom-
bon.

Quercus pubescens-állomány-Moly-
hostölgyes-karsztbokorerdő. Fehér
ut.

Quercus pubescens-Molyhos tölgy.
Öreg fák. Kis-Tómalom, autós pi-
henő.

Quercus pubescens-Molyhos tölgy.
Öreg fák. Hubertusz alatt. Bécsi
domb.

Quercus pubescens-Molyhos tölgy.
Öreg fák. Kecskehegyen.

Quercus pubescens-Molyhos tölgy.
Öreg fák. Kis Tómalom, autós pi-
henő.

Quercus virgiliana-Olasz tölgy.

Egyedek a Kecskehegyen.

Rhamnus Gáyeri (*R. cathartica* x
saxatilis)-Gáyer féle benge. Min-
denütt, ahol a hibrid fellelhető.

Rhamnus saxatilis-Szirti benge.

Mindenütt, így kül. sztyepperéte-
ken, fehér ut mellett, Fertőrákosi
kőfejtő tetején.

Sorbus aria-Lisztes berkenye. A
megye egyetlen fája: Szárhalmi
kőfejtő.

Tilia platyphyllos-Nagylevelű hár-
sak. Öreg fák. Pintytető.

b./ Lágyszáru növényfajok:

Adonis vernalis-Tavaszi hérics.

Mindenütt.

Allium ursinum-Medvehagyma.

Rákos-patak mentén. Kecskehegy
alatt.

Astragalus austriacus-Osztrák
csüdfű. Mindenütt, réteken.

Biscutella laevigata-Korongpár.
Kecskehegy.

Carex alba-Fehér sás, Kecskehegy. Mészégető.

Cirsium pannonicum-Magyar aszat, Mindenütt.

Cypripedium calceolus-Boldogasszony papucs, Mindenütt.

Galanthus nivalis-Hóvirág, Kecskehegy.

Epipactis helleborine-Nőszőfű, Kecskehegy.

Inula ensifolia-Kardlevelű peremizs, Kecskehegy.

Inula hirta-Borzas peremizs (és hibridjei), Kecskehegy.

Iris pumila-Törpe nőszirom (minden színben), Kecskehegy.

Iris graminea-Pázsitos nőszirom, Szárhalomban, mindenütt.

Leontodon incanus-Szőke orosz-lánfog, Kis sztyepprét.

Limodorum abortivum-Gérbics, Kecskehegy.

Linum hirsutum ssp. *glabrescens*-Borzas len, Sztyeppréteken.

Orchis-fajok (*O. purpurea*, *ustulata*, *militaris*, *morio*, mindenütt).

Ophrys insectifera-Légybangó, Mindenütt.

Phyteuma orbiculare-Gombos var-
juháj. Mindenütt.

Pulmonaria angustifolia-Kék tüdőfü.
Mindenütt (Kis-Tómalom)

Pulsatilla grandis-Leánykökörcsin.
Kecskehegy. Másutt is.

Pulsatilla nigricans-Feketélő kökör-
csin. Kecskehegy. Kis-Tómalom.

Veratrum nigrum-Fekete zászpa.
Kohlbrenni szél, Órhalom.

Viola arenaria ssp. rupestris-
Sziklai ibolya. Fertőrákosi kőfejtő.

2./ Parkerdőn kívüli területen:

Lágyszáru növényfajok:

Allium suaveolens-Illatos hagyma.
Kőhidai láprét.

Astragalus austriacus-Osztrák
csüdfü. Fertőrákosi kőfejtő.

Cephalanthera rubra-Piros madár-
sisak. Kosbor. Mindenütt.

Chamaenerion palustre-Mocsári
derécefü. Fertőrákosi kőfejtő.

Cirsium pannonicum-Magyar aszat.
Mindenütt.

Dactylorhiza incarnata-Husvörös
ujjaskosbor. Kistómalmi láprét.

Dactylorhiza latifolia-Szélesleve-
lű ujjaskosbor. Kistómalmi láprét.

Gentiana ciliata-Prémes tárncics.
Mindenütt.

Gentianella austriaca-Osztrák tár-
nicska. Kóhidai láprét.

Globularia cordifolia-Szívlevelű
gubóvirág. Bécsidomb.

Epipactis palustris-Mocsári nő-
szőfű. Kis-Tómalmi láprét.

Iris pumila-Törpe nőszirm. Min-
den színben. Mindenütt.

Iris graminea-Pázsitos nőszirm.
Mindenütt.

Inula ensifolia és hirta, mint fent.
Lilium martagon-Turbánliliom. Min-
denütt.

Linum flavum-Sárga len. Mindenütt.

Linum hirsutum ssp. *glabrescens*-
Borzas len. Mindenütt.

Liparis loeselii-Hagymaburok kos-
bor. Kistómalmi láprét.

Orchis fajok (*purpurea*, *militaris*,
morio, *ustulata*, stb.) Mindenütt.

Parnassia palustris-Fehér májvi-
rág. Kistómalmi láprét.

Pinguicula vulgaris-Mocsári hizóka.
Kistómalmi láprét.

Phyteuma orbiculare-Gombos
varjuköröm. Mindenütt.

Pulmonaria angustifolia-Kék tü-
dőfü. Mindenütt.

III. Sikvidéki.

1./ Parkerdő területen:

a./ Fás növények (öreg fák és állomá- nyok, fasorok)

Morus alba-Szeder fasor.

Széchenyi István ültetése. Nagy-
cenk.

Platanus acerifolia-Hibrid platán.
Fasor. Nagycenk.

Taxodium distichum-Mocsárciprus.
Öreg fa. Nagycenk.

Tilia cordata-Kislevelű hárs. Fa-
sor. Nagycenk, Hidegség és Fer-
tőboz.

A nagycenki park még meglévő
öreg fái.

b./ Lágyszáru növényfajok:

2./ Parkerdő területen kívül:

a./ Fás növények:

b./ Lágyszáru növényfajok:

Aster tripolium ssp. *pannonicus*

Magyar gerebcsin, Fertőpart,

Limonium Gmelini-Sziksaláta,

Fertőpart,

Pinguicula vulgaris-Mocsári hi-
zóka, Hegykő-Hidegség,

Pholiurus *pannonicus*-Kigyófark,

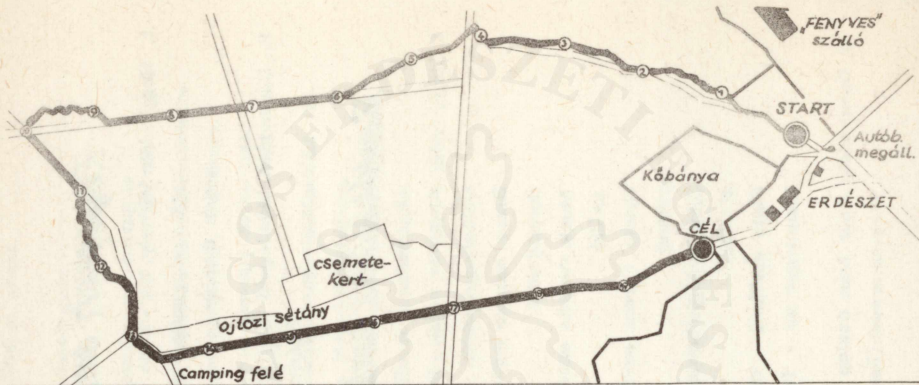
Fertőbozi löszbevágás.

Régészeti emlékek

- I. Hegyvidék: Várhely, Illir - kelta tumulusok és sánc
Károlymagaslat - népvándorlaskora-
beli földvár
- II. Dombvidék: Mészégető (ipartörténeti emlék
Szárhalom)

Emlékművek, emléktáblák

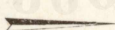
- I. Hegyvidék: Altdörfer emlék - Daloshegyi páholy
Daloshegyi emlék - Daloshegy
Braun Nándor emlékoszlop - Nán-
dormagaslat
Muck András emlékpád - Fenyves
szálló
Printz Ferenc emléktábla - Printz
pihenő
Ojtozi világháborús emlékmű - Ojto-
zi fasor
Bella emlékmű - Várhely
Manninger sir - Tolvajárok
- II. Dombvidék: Paur Iván oszlop - Bécsidomb
Pihenőkereszt (Rastkreuz) Balfi ut.

1. sz. térkép-vázlat

JELMAGYARÁZAT:

- a pálya nyomvonala
 a tornahelyek száma

LÉPTÉK

